

IZ MEDGENERACIJSKIH PROGRAMOV

Ksenija Ramovš *

Delo Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje v letu 2007

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje opravlja svoje poslanstvo z znanstvenim raziskovanjem, akcijsko razvojnimi projekti in z izobraževanjem na treh vsebinskih področjih: prvo področje predstavlja gerontologija in medgeneracijsko sožitje, drugo zasvojenosti in omame, tretje pa celostna antropologija, antropohigiena in logoterapija.

Največ dela, kot vsa pretekla leta, je bilo posvečenega gerontologiji in medgeneracijskemu sožitju. Na tem področju je bilo leto 2007 prelomno, ker so dozorele priprave za ponovni začetek sistematičnega delovanja zdravstvene gerontologije. S tem je začetnik slovenske gerontologije dr. Bojan Accetto tik pred smrtjo – umrl je v začetku poletja 2007 – doživel nadaljevanje svojega dela, potem ko je inštitut leta 2006 skupaj z njim slovesno praznoval 40-letnico ustanovitve prvega slovenskega gerontološkega inštituta. Izkušeni strokovnjak javnega zdravstva in Accettov učenec, dr. Božidar Voljč, je prevzel in uspešno dovršil programske in druge priprave za vključitev zdravstvene gerontologije v delo Inštituta Antona Trstenjaka. Pri tem je

intenzivno sodeloval z ministrstvom za zdravje in številnimi zdravstvenimi ustanovami po Sloveniji. Inštitut tako dejansko postaja celostna nacionalna znanstvena gerontološka ustanova.

Glede na količino opravljenega dela bo večina tega poročila posvečenega gerontološkemu delu Inštituta. Zaradi celovitega pogleda je treba prej bežno preleteti delo na ostalih dveh področjih.

Na področju zasvojenosti in omam je bila izdana nova znanstvena monografija *Pitje mladih* (avtorja Jože in Ksenija Ramovš), ki v drugem delu prikazuje rezultate večletnega raziskovanja na tem področju. V prvem delu so zajeta nekatera osnovna alkoholološka spoznanja v luči celostne antropologije. Inštitut je bil soorganizator 11. EFTC evropske konference o rehabilitaciji in politiki na področju drog, kjer so sodelavci imeli dve predavanji, eno plenarno in eno v sekciji za alkoholizem. Na Fakulteti za socialno delo ljubljanske univerze se že dolga leta poučuje celoten učni predmet zasvojenosti in nadaljuje razvijanje metodike poučevanja tega občutljivega socialno delavskega področja. Na treh ljubljanskih osnovnih šolah se izvajajo razvojni programi za preventivo otrok pred nevarnostjo omamljanja in zasvojenosti, s katerimi se oblikujejo model, ki temelji na sodelovanju staršev, učiteljev, otrok in stroke ter začne s sistematičnim preventivnim delom pred puberteto, nato pa jo nadaljuje do konca osnovne šole. Razvejano in zahtevno delo na tem projektu dobro uspeva. Nadaljevalo se je tudi tesno sodelovanje s Socialnim forumom

* Mag. Ksenija Ramovš, diplomirana socialna delavka in mag. sociologije, je direktorica Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje v Ljubljani in predavateljica na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani.

za zasvojenosti in omame, med drugim tudi pri vodenju terapijske skupine in svetovalnice za alkoholizem, ki na Inštitutu deluje dva dni tedensko.

Temelj vsega dela na Inštitutu je celostna antropologija, kot je bila prevzeta od Antona Trstenjaka in jo Inštitut razvija pod imenom antropohigiena; ta je osnova vseh razvojnih in preventivnih projektov na področju staranja, medčloveškega sožitja, zasvojenosti in omam, psihoterapije in drugih. V ta sklop sodi tudi Franklova logoterapija, za katero je Inštitut matična ustanova v slovenskem prostoru; razvija jo v njeni teoretski in psihoterapevtski razsežnosti. V letu 2007 je Inštitut pripravil učni program za fakultetni študij logoterapije, poučuje pa se v okviru Slovenske krovne zveze za psihoterapijo, ki izvaja fakultetni študij psihoterapije v sodelovanju z Fakulteto Sigmunda Freuda iz Dunaja in Fakulteto za družbene študije iz Nove Gorice.

V naslednjih točah je prikazano delo na področju gerontologije in medgeneracijskega sožitja v letu 2007.

1. Poleg že omenjenih priprav na začetek delovanja zdravstvene gerontologije na Inštitutu Antona Trstenjaka, se je skozi leto zgodilo več pomembnih dogodkov, pri katerih je Inštitut tesno sodeloval ali jih organiziral. Tesno je sodeloval z Inštitutom Jožefa Štefana pri organizaciji Demografske konference, na kateri so sodelavci imeli tri referate. Inštitut je med pobudniki resne politične obravnave te preživetveno pomembne nacionalne teme. Njej se je v letu 2007 posvetil tudi naš Svet za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, ki deluje v sodelovanju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti. Vlada RS je imenovala Svet za solidarno sožitje generacij in za kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji; predstojnik Inštituta dr. Jože Ramovš je v njem zastopnik znanosti in izvoljen za podpredsednika. V začetku oktobra je Inštitut, kot vsako leto,

aktivno sodeloval na Festivalu za 3. življenjsko obdobje, kjer je imel odmevno okroglo mizo o družinskih oskrbovalcih starih ljudi. Poskrbel je za počastitev spomina pokojnega prof. dr. Bojana Accetta in sodeloval z nekaj drugimi aktualnimi vsebinami v publikaciji kakor tudi pri samem dogodku.

2. Razvijanje socialne mreže programov za kakovostno staranje in sožitje med generacijami in njeno praktično uvajanje na terenu po Sloveniji je tudi v letu 2007 zavzelo velik del časa. Inštitut je posebno pozornost posvečal dvema programoma. Dijake ljubljanske gimnazije Bežigrad in Ledina je povezal z upokojenci in oboje usposobil, da se tedensko družijo v družabniških parih pri učenju računalništva. Dober odmev je doživel tudi tečaj za samozaščito starejših žensk pred nasiljem. Sicer pa socialna mreža medgeneracijskih programov za kakovostno staranje in solidarno sožitje med generacijami, ki je izviren razvojni prispevek Inštituta, obsega petindvajset med seboj povezanih programov, ki so razporejeni v štiri vsebinske sklope. Prvi sklop tvorijo programi za informiranje in ozaveščanje celotne skupnosti o kakovostnem staranju in solidarnem sožitju med generacijami, svetovanje vodstvu pri uvajanju medgeneracijske socialne mreže ter načrtovanje in uvajanje programov v skupnosti ali organizaciji. V letu 2007 je tako bilo 72 javnih predavanj v 26 krajih po Sloveniji, udeležilo se jih je 4.700 poslušalcev, 22 TV in radijskih oddaj, objavljenih je bilo 31 člankov v različnih časopisih (ne upoštevajoč revije *Kakovostna starost*) in izdana ena knjiga s tega področja (*Prostovoljski dnevnik*). Inštitut je nudil menedžersko svetovanje in načrtovanje programom v 9 občinah, 2 domovih za stare ter 5 drugih zavodih in podjetjih. Tečaje praktičnega socialnega učenja za sožitje med generacijami – to so programi drugega sklopa programov – je v letu 2007 opravilo 143 ljudi

vseh treh generacij, od tega 12 dijakov in študentov. Skozi vse leto je Inštitut usposabljal 110 novih medgeneracijskih prostovoljcev, kar je tretji sklop programov. Četrti sklop tvorijo programi za samoorganizacijo krajevne socialne mreže za kakovostno staranje in sožitje generacij, pri čemer se je usposabljal osem organizatorjev krajevnih mrež, uvajalo nove intervizijske skupine in se jih osem tudi vodilo, sodelavci Inštituta so bili supervizorji v vrsti društev za kakovostno starost in njihovih zvezah, uvajali so klube svojcev in podobno; na tem področju je bilo največ storjenega za ljubljansko medgeneracijsko društvo, ki ga skoraj v celoti oskrbuje s prostori in strokovno pomočjo. Uvajanje medgeneracijske mreže teh programov sofinancira Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS s petletnim programom ter pomembnejši krajevni naročniki, med katerimi so bili v letu 2007 Mesto Ljubljana, občini Komenda in Ruše in vrsta drugih za manjše projekte.

3. V letu 2007 so se na terenu (Komenda, nekoliko tudi Ruše in Zavod A. M. Slomška Maribor) pokazali prvi konkretni obrisi priprave in uvajanja krajevnega medgeneracijskega središča; o tem je v tej številki revije *Kakovostna starost* obširen članek. V teh primerih je Inštitut pomagal skupnosti, da je spoznala sodobno obliko doma za stare ljudi (četrti generacija gospodinjskih skupin) in s tovrstnim projektom v okviru krajevnega medgeneracijskega središča tudi kandidirala za koncesijo. Krajevno medgeneracijsko središče je izvirni model krajevne samoorganizacije za kakovostno staranje in solidarno sožitje med generacijami v razmerah v prihodnjih letih, ko se bo zaostriło demografsko neravnotežje in bo prevladal nesorazmerno velik delež starih ljudi.
4. Za osnovno zdravstvo Gorenjske (OZG) je Inštitut izvedel projekt razvoja osnovne

informativne enote o kakovostni komunikaciji med staršema kot odločilnem dejavniku zdravega otrokovega razvoja ter to učno enoto vpeljal v šole za starše ('materinske šole' pred porodom) v zdravstvenih domovih na Gorenjskem. Z enoletnim tečajem se je usposobilo dvanajst predavateljic, pripravilo učno gradivo zanje in za starše ter o celotnem programu obširno poročalo na Fajdigovih dnevih in v zdravstvenih časopisih. Ta projekt je osnovni element obširnejše zasnove ozaveščanja in usposabljanja za kakovostno partnersko komunikacijo v družinah po uspešnih sodobnih metodah iz Nemčije in Francije.

5. Raziskovanje. Končano je obširno raziskovanje družinskih oskrbovalcev, ki se mu je Inštitut posvečal v zadnjih letih; o tem je bilo objavljenih več znanstvenih člankov, okrogla miza na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, mag. Simona Ivalič Touzery pa je uspešno zagovarjala doktorsko disertacijo in bila promovirana za doktorico znanosti.
6. Publicistika. Stalna naloga Inštituta je zbiranje domačih in tujih znanstvenih in strokovnih spoznanj s področja gerontologije, staranja in sožitja med generacijami ter njihova distribucija v slovenski strokovni in ostali družbeni prostor. Glavno sredstvo za to je četrtletna znanstvena revija za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje *Kakovostna starost*, ki je v letu 2007 uspešno zaključila 10 let izhajanja. Pomembno publicistično sredstvo je domača spletna stran, za katero se pripravlja temeljita posodobitev. Sem sodi tudi izdaja že omenjenih dveh knjig in objavljenih člankov v raznih časopisih in revijah, izdaja zgibank in panojev ter predavanja na strokovnih kongresih – rezultate svojega dela je Inštitut predstavil na kongresih v Romuniji in na Poljskem.
7. Strokovno sodelovanje. Inštitut je intenzivno sodeloval s soustanoviteljico Vlado RS pri

njenih nalogah na področju staranja in medgeneracijskega sožitja, zlasti z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve (v strokovnem svetu, pri pripravi strokovnih gradiv, itd.) in Ministrstvom za zdravstvo (priprava koncepta za delo zdravstvene gerontologije), z obema pa pri pripravi na predsedovanje EU (več strokovnih konferenc). Inštitut redno sodeluje s soustanoviteljico SAZU (Svet za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, njihova knjižnica je matična dokumentacijska enota Inštituta). Med domačimi znanstvenimi ustanovami, s katerimi je Inštitut intenzivno sodeloval tudi v letu 2007, so Univerza v Ljubljani in Univerza v Mariboru (redna predavanja na dodiplomskem in podiplomskem študiju na Medicinski fakulteti, Fakulteti za socialno delo, Fakulteti za zdravstvene vede in občasno na drugih), Inštitut Jožefa Štefana (demografska konferenca), med nevladnimi organizacijami tretjega sektorja pa poleg že omenjene Zveze medgeneracijskih društev za kakovostno staranje in Socialnega foruma za zasvojenosti in omame še Zveza društev upokojencev Slovenije (Festival za tretje življenjsko obdobje) in Projekt človek (organizacija že omenjene 11. evropske konference terapevtskih skupnosti – EFTC). V tujini ima Inštitut ustaljene povezave z logoterapevtskimi in drugimi organizacijami (npr. Ce.I.S Rim), na novo je bila vzpostavljena povezava z Inštitutom za gerontologijo z Oxfordske univerze.

Pregled dobrih rezultatov dela Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje navdaja sodelavce s hvaležnostjo vsem, s katerimi so sodelovali, jih podpirali ali pomagali pri delu Inštituta. Inštitut računa na njihovo sodelovanje tudi v prihodnje, ko na vse ljudi čakajo čedalje bolj zahtevne naloge zaradi staranja prebivalstva. Nanje bo potrebno odgovoriti kakovostno in hitro, da ne prerastejo v težko obvladljiv epidemični javni problem.

Mateja Eržen*

Zveza medgeneracijskih društev za kakovostno starost Slovenije v letu 2007

Od januarja do decembra 2007 je Zveza medgeneracijskih društev za kakovostno starost izvajala temeljni program: »Mreža medgeneracijskih programov za kakovostno starost na področju medčloveških odnosov«, in znotraj njega naslednje programe:

- osebno medgeneracijsko družabništvo s stariim človekom,
- medgeneracijske skupine za kakovostno starost,
- skupnostna skrb za ozaveščanje celotne krajevne javnosti,
- ohranjanje prostovoljske kondicije,
- medgeneracijski piknik in
- strokovna ekskurzija.

Člani Zveze so lokalna medgeneracijska društva, ki za to izrazijo željo in podpišejo pristopno izjavo. Lokalna društva so pri svojem delovanju samostojna, Zveza pa jim nudi strokovno podporo in zanje organizira skupne dejavnosti ter enkrat letno izdajo glasila. Skupne naloge potekajo po metodi socialnega managementa. Zvezi vsako leto predseduje drugo krajevno društvo.

Uporabniki našega programa v članicah Zveze so: *celotno prebivalstvo občine*, kjer deluje lokalno medgeneracijsko društvo (posredno se s programom ozavešča celotna skupnost o kakovostni starosti in o potrebnosti priprave nanjo), *aktivni člani društev* – prostovoljci voditelji in prostovoljci

*Mateja Eržen, univ. dipl. soc. delavka, organizatorica mreže medgeneracijskih programov za kakovostno starost pri Zvezi medgeneracijskih društev za kakovostno starost Slovenije

družabniki, *stari ljudje* (modri člani) – vključeni v naše medgeneracijske skupine in individualno družabništvo, ter vsi ljudje, ki se želijo uspešno pripraviti na lastno starost (podporni člani ter vsi drugi, ki jih ta problematika zanima).

Skupaj nas je bilo konec leta 2007 v Zvezi 272 aktivnih članov – prostovoljcev, 1055 starih ljudi, 90 podpornih članov, kar skupno znaša 1417 članov.

Pogoj za izvajanje osebnega družabništva in vodenje medgeneracijske skupine za kakovostno starost je uspešno opravljeno usposabljanje za družabništvo in vodenje skupine. Star človek se v naše programe vključi na podlagi svojega osebnega interesa.

V letu 2007 je bilo v Zvezo včlanjenih 6 lokalnih medgeneracijskih društev: Medgeneracijsko društvo Upanje Trbovlje, Medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Ljubljana, Medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Laško, Medgeneracijsko društvo Srečno Zagorje, Medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Zreče in Medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Komenda. V decembru 2007 sta se Zvezi priključili še dve društvi: Medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Vrhnika in Medgeneracijsko društvo za kakovostno starost Ribnica, tako da je sedaj v Zvezi skupno 8 medgeneracijskih društev.

V društvih Zveze je včlanjenih 272 aktivnih članov (brez obeh v decembru priključenih društev), od tega je 136 voditeljev skupin in 172 družabnikov. Nekateri prostovoljci delajo hkrati kot voditelji skupin in kot družabniki, vsi pa so usposobljeni v dveh programih Inštituta Antona Trstenjaka, ter svoje znanje kasneje v okviru Zveze tudi izpopolnjujejo. V letu 2007 je v društvih Zveze delovalo 86 medgeneracijskih skupin, v katerih je bilo v povprečju 9 starih ljudi, in se srečevalo 278 družabniških parov.

Pri družabništvu in vodenju skupine se prostovoljci na podlagi podpisane prostovoljske pogodbe zavezujejo, da bodo pri svojem

prostovoljskem delu upoštevali Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu, etična načela pri delovanju programov v krajevni socialni mreži za kakovostno starost, Etični kodeks organiziranega prostovoljstva ter Pravila za vedenje v skupini za samopomoč in družabništvu, s katerimi jih seznanijo društvo. Hkrati se zavezujejo, da bodo pri svojem delu ravnali po statutu in drugih aktih društva ter s tem varovali ugled društva.

Jedro dela Zveze sta torej oba prostovoljska programa. Vsak *prostovoljec-družabnik* opravi tedensko 1,5 ure druženja z enim starim človekom: 278 starih ljudi krat 52 tednov krat 1,5 ure = 21.684 prostovoljskih ur v enem letu, ki jih opravijo vsi prostovoljci-družabniki (to ustreza 11 zaposlitvam za polni delovni čas). Poleg prostovoljskega dela prostovoljec nameni 2 uri mesečno srečevanju v intervizijski skupini, ter izbirno en dan udeležbi na strokovni ekskurziji, vsaj dveh piknikih, krajših izleti in skupnih srečanjih.

Vsak *prostovoljec-voditelj skupine* v skupini starih ljudi (povprečno 9 v skupini, kar znaša skupaj 777 starih ljudi – članov skupin) opravi tedensko 2 uri, kar znaša: 136 voditeljev skupin krat 52 tednov krat 2 uri = 14.144 prostovoljskih ur v enem letu opravijo vsi prostovoljci-voditelji skupin + ker ima 8 voditeljev po 2 skupini = 14.976 prostovoljskih ur v enem letu, ki jih opravijo vsi prostovoljci-voditelji skupin (to ustreza sedmim zaposlitvam za polni delovni čas). Poleg prostovoljskega dela voditelj skupine nameni najmanj pol ure pripravi na skupino, 2 uri mesečno srečanju v intervizijski skupini, ter ostalim dejavnostim po izbiri, enako kot pri družabništvu.

Star človek je v prostovoljske programe, ki jih izvajajo društva Zveze, vključen 1,5 ure tedensko v srečanje skupine ali družabništvo, 10 ur letno v družabnih srečanjih (vsaj 2 piknika, krajši izleti, skupna srečanja, skupne prireditve).

V program skupnostne skrbi za ozaveščanje celotne krajevne javnosti so vključeni zainteresirani prebivalci posameznih občin, kjer delujejo lokalna medgeneracijska društva.

Poleg obeh prostovoljskih programov je velikega pomena tudi program ohranjanja prostovoljske kondicije, katerega glavna dejavnost so mesečne intervizijske skupine prostovoljcev. V zvezi deluje 15 intervizijskih skupin. Poleg intervizijskih skupin ter individualnega dela z vsakim prostovoljcem se v okviru tega programa v posameznih lokalnih okoljih izvajajo planinski pohodi, pikniki, družabna in skupna srečanja, ki se jih prostovoljci, stari ljudje in drugi zainteresirani udeležijo na lastno pobudo.

Zveza je v preteklem letu v skupnem sodelovanju z vsemi svojimi članicami izvedla velik medgeneracijski piknik za 200 udeležencev na Debelem Rliču. Skupnemu predstavitvenemu programu vseh medgeneracijskih društev so sledile različne možnosti medsebojnega spoznavanja, sprehodov, zabave in plesa. Mnogim starim ljudem ta oblika pomeni edino možnost družabnega življenja v vsem letu.

Za vse zainteresirane prostovoljce je Zveza v letu 2007 organizirala tudi strokovno ekskurzijo v Šentjur pri Celju, Rogaško Slatino, Olimje ter Rogatec. Prostovoljci so si ogledali dva domova za stare ljudi - Dom starejših Šentjur ter Pegazov dom v Rogaški Slatini. Letna ekskurzija pomeni nagrado prostovoljcem za njihovo tedensko druženje s starejšimi, bodisi v skupinah ali individualnem družabništvu.

V letu 2007 je dejavnost Zveze sofinanciralo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Fundacija invalidskih in humanitarnih organizacij ter lokalna medgeneracijska društva, ki so člani Zveze. Donacijo v obliki uporabe prostorov in opreme v letu 2007 je prispeval Inštitut Antona Trstenjaka. Še vedno je v Zvezi edina redno zaposlena le ena organizatorka mreže, za polovični čas je bila v letu 2007 zaposlena pripravnica, ostale organizatorke mrež svoje delo opravljajo prostovoljsko.